

Hvem kan svare? – Behovet for et landskirkeligt organ

Simon Jylov, Sognepræst, Ringe

Den nuværende debat i folkekirken, som er rejst af en gruppe teologer og præster, har medført ikke kun teologiske spørgsmål, men også strukturelle. For med spørgsmålet ”Må vi være her?”, står man tilbage med et stort problem, nemlig at der ingen er til at svare på dette. For er det biskopperne alene, de enkelte præster, menighedsrådene, eller hvem skal forholde sig til spørgsmål, som rejses af grupper internt i folkekirken? Hertil vil jeg forsøge at komme med nogle betragtninger og eventuelt nogle mulige løsninger.

Hvem bestemmer?

Det er nemlig ikke sådan, at der ikke er nogen til at svare på spørgsmålet ”Må vi være her?”, men man glemmer lidt, at det faktisk er Folketingets medlemmer per se, der udgør folkekirkens synode. Dette er ikke ønskeligt for nogen. Dels er Folketinget meget lidt bevidst om den rolle, hvilket måske er godt, for der er ikke i Folketinget i dag en forståelse for folkekirkens indre anliggender, og dels er folkekirken næppe tjent med den løsning og anerkender den vel næppe i praksis, hvis den blev brugt. Hvis man kort forestillede sig at Folketinget ved lov fjernede nogle af folkekirkens bekendelsesskrifter, ville dette uvægerligt medføre en helt anden debat, i og med at man kan argumentere for, at Folketinget ikke har den fornødne teologiske og kirkelige indsigt. Men hvis Folketinget ikke skal sikre, at de teologiske retningslinjer bliver debatteret og diskuteret – hvem skal så?

Biskopperne har kun tilsynsplikten og bør dermed sikre, at alle præster inden for folkekirken alene bevæger sig inden for den ramme, som Danske Lov af 1683 dikterer, og alene følger de bekendelsesskrifter, som samme lov opremser, nemlig ”Den hellige Bibelske Skrift, det Apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbol og den uforandrede Aar 1530 overgivne Augsburgske Bekende Samt Luthers lille Katekismus”¹. Der er hermed ingen tvivl om,

¹ Preben Espersen, *Kirkeret i grundtræk*, 2000, s. 11.

hvilken ramme man skal følge, og hvilke bøger biskopperne skal føre deres tilsyn i overensstemmelse med.

Dog er dette en lov. Det er en kongelov, som blev udfærdiget under enevælden, og som ved Grundlovens indførelse i 1849 blev videreført, da man i Grundlovens §4 beskrev den danske folkekirke som evangelisk-luthersk og dette blev defineret ud fra de i Danske Lov af 1683 beskrevne bøger.

Der var ingen tvivl om, at man allerede ved Grundlovens indførelse overvejede kirkens forhold. D.G Monrad, der deltog aktivt i Grundlovens tilblivelse, udsendte allerede d. 9. maj 1848 en rundsending til landets biskopper, da han mente, at det var hensigtsmæssigt at få indkaldt til en kirkeforsamling, som skulle fungere på samme måde som den grundlovgivende forsamling og dermed give folkekirken dens egen kirkeforfatning². Denne proces blev aldrig gennemført. Man kan kun gisne, om der på den tid, hvis Monrads forslag var blevet gennemført, ville have været en drøftelse af, hvilket bekendelsesgrundlag folkekirken skulle virke på, men det er bestemt ikke utænkeligt. Det fik dog den konsekvens, at folkekirkens bekendelsesgrundlag aldrig har været debatteret eller diskuteret, og der blev aldrig lavet en kirkeforfatning, som skulle have fastsat folkekirkens teologiske og kirkeretslige grundlag.

Der har dog været situationer, hvor en drøftelse af folkekirkens indre anliggender kom under pres. Dette leder mig til det næste, for i 1881 så man et "oprør" som ikke er uden lig det, vi ser nu.

Askovadresserne

I tiden efter Grundlovens indførelse så man en voksende bevægelse inden og uden for folkekirken. En række lægmandsbevægelser voksede frem – Indre Mission og den grundtvigske bevægelse er nok blandt de mest kendte og indflydelsesrige. Disse folkekirkelige bevægelser medførte mulighed for oprettelse af valg- og frimenigheder samt mulighed for at løse sognebånd.

² Simon Jylov, *Det Kirkelige Råd fra 1883-1901*, 2018, s. 33 ff.

Men disse frihedstiltag var ikke nok, og i 1881 samledes en stor gruppe grundtvigske præster i Askov³, hvor man drøftede den folkekirkelige situation. Man ønskede en frihedskamp, da man anså friheden inden for folkekirken for mangelfuld. Denne situation ligner derfor den nuværende og tåler således nemt sammenligning. I 1881 mellem d. 2. og 4. august blev der i Askov udarbejdet de såkaldte Askovadresser, som var et fælles grundlag for frihedskampen inden for folkekirken. Askovadresserne lød:

1. Præsteløftet erstattes af en forpligtelse til efter bedste overbevisning at prædike efter Bibelen og forvalte sakramenterne sømmelig efter Herrens indstiftelse.
2. Ret til præstevalg for sognemenighederne.
3. Ret til at indføre ny salme- og alterbog, hvor præst og menighed er enige om det.
4. Tilladelse til børnealtergang og konfirmation uden hensyn til alder.
5. Frihed for bisperne til under særegne forhold at ordinere lægmænd.
6. En særlig teologiske embedsprøve for mænd over 30år.
7. Tvunget borgerligt ægteskab.
8. En udvidet ret til brug af sognekirkerne for valgmenigheder og sognebåndsløsere.

Af disse punkter ses det tydeligt, at hvor nogle blev gennemført, er andre ikke. Askovadresserne blev sendt til Rigsdagen, men man frygtede, at denne skrivelse ville visne i Rigsdagen, eller at der blev indført tiltag, som ikke var ønskelige. Derfor så de fleste et behov for at få oprettet et landskirkeligt organ⁴.

Der var dog lige så mange holdninger til oprettelsen af et landskirkeligt organ, som der var biskopper, men for den daværende Kultusminister Scavenius var det afgørende, at et rådgivende bisperåd blev indført, som kunne assistere ministeren og Rigsdagen. Askovadresserne førte til oprettelsen af Det Kirkelige Råd d. 8. oktober ved kgl. Resolution i 1883. Det Kirkelige Råd sikrede, trods dets konservative struktur, at der ikke skete store splittelser, og at der samtidig skete en vis udvikling i folkekirken. Dog blev rådet nedlagt igen i 1901, da J.C. Christensen blev ny Kultusminister og de facto leder af en regering, som ikke

³ Tilstede var kun de mere moderate og radikale grundtvigske præster. Den grundtvigske højrefløj deltog ikke. Simon Jylov, *Det Kirkelige Råd fra 1883-1901*, 2018, s.53.

⁴ *Ibid.*, s.55.

kunne udrette ret meget, men som, qua de mange liberale og grundtvigsk-sindede bønder, ikke brød sig meget om centrale strukturer, hvorfor J. C. Christensen så sit snit til at nedlægge Det Kirkelige Råd, og da dette var oprettet administrativt, kunne det ligeledes nedlægges administrativt.

Nutidens udfordringer

Hvordan skal man så gribe den nuværende debat om folkekirkens bekendelsesforhold an, når man ikke har andre organer end Folketinget, der har ret til officielt at handle? Man kan selvfølgelig mødes i præstelige konventer, og man kan drøfte spørgsmålet i stiftsrådene, men ingen af disse har hjemmel til at gøre noget ved det, hvorfor det aldrig kan blive andet end en debat. Og hvad gør man med en folkekirke, som befinder sig i et samfund, der har udviklet sig meget siden Luther og siden Grundlovens indførelse? Måske det faktisk var på tide, at man fik indført en egentlig kirkeforfatning, som klart og tydeligt kunne definere folkekirkens grundlag.

Der er dog blandt folkekirkens præster og lægmænd en meget stor modstand mod synoder og kirkeråd. Dette tror jeg særligt skyldes de erfaringer, man har gjort sig i Sverige, hvor kirkerådet har udviklet sig til en politisk forsamling, som diskuterer alt muligt andet end teologi og kirke. Dog kunne man, som da man oprettede Det Kirkelige Råd i 1883, indføre den begrænsning, at et landskirkeligt organ kun kan arbejde og behandle folkekirkens indre anliggender og have høringsret og udtaleret i sager vedkommende fælles og ydre anliggender. Dette kunne sikre, at et kirkeråd eller en kirkelige forsamling ikke arbejder med andet end netop de indre kirkelige forhold.

En kirkeforfatning ville betyde, at man skulle have en debat om folkekirkens bekendelsesgrundlag, om præsteløftet og om folkekirkens generelle struktur. Det vil betyde, at man havde et organ, som kunne tage sig af lærespørgsmål og spørgsmål vedrørende folkekirkens generelle arbejde på landsplan, og som dermed kunne sætte nogle aktive pejlemærker og måske stoppe medlemsflugten, øge dåbsoplæringen, fremme tilgangen til præstestudierne og til organiststudierne og i langt højere grad sikre en bredere demokratisk debat om folkekirkens liturgi.

Konsekvenserne ved manglende handling

Hvis der ikke gøres noget ved spørgsmålet "Må vi være her?" og man i stedet ser et bispekollegium, som langt mere end tidligere taler sammen, så er der en reel risiko for, at bispekollegiet bliver et nyt lærenævn og måske ligefrem kommer til at agere som den katolske troslærekongregation. Dette vil på ingen måde fremme den kirkelige frihed og rummelighed, som der dog er i folkekirken nu. Derimod vil det kunne medføre en stramning ift. håndhævelsen af den ramme, som Danske Lov fra 1683 dikterer. For hvis ikke biskopperne håndhæver deres tilsynspligt, så har de selv forbrudt sig mod Danske Lov, og dermed opstår en ny problematik.

Kort sagt; hvis folkekirken skal vedblive med at være en dynamisk og folkelig kirke, skal der være plads til udvikling. Her er udvikling ikke synonym med afvikling, med derimod en langt bedre sikring af, at den forkyndelse, der skal finde sted i folkekirken, rent faktisk er i overensstemmelse med evangelierne og Herrens ord, og ikke senere tilføjelser og bekendelser. Måske skal folkekirken nøjes med at være evangelisk og ikke luthersk-evangelisk, da dette vil være det mest lutherske at gøre.